

Nr 114.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1936 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fortlöpande konjunkturundersökningar jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I proposition nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1936/1937, har Kungl. Maj:t under sjunde huvudtiteln, innefattande anslagen till finansdepartementet, föreslagit riksdagen (punkt 51, sid. 72, av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över finansärenden) att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde bli riksdagen förelagd, till fortlöpande konjunkturundersökningar för budgetåret 1936/1937 beräkna ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 6 mars 1936 dagtecknad proposition, nr 215, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Fortlöpande konjunkturundersökningar under sjunde huvudtiteln för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herrar *V. Tham* och *Ad. Lindgren* väckt motion, nr 334, vari hemställts, att riksdagen med anledning av propositionen 215 ville besluta att de i denna föreslagna konjunkturundersökningarna måtte på i motionen angivet sätt inordnas under kommerskollegiet,

dels ock en inom andra kammaren av herr *E. Leffler* väckt motion, nr 662, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen 215 om anslag till konjunkturundersökningar ville uttala sig för att dessa må förläggas till riksbanken och ställas under dess överinseende och ledning.

I fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Frågan om en förbättrad ekonomisk information upptogs till övervägande av arbetslöshetsutredningen i dess den 30 november 1934 avgivna slutbetänkande (statens offentliga utredningar 1935: 6, sid. 286 ff), vari bland annat föreslogs inrättande av ett särskilt organ för ändamålet.

Sedan ett flertal verk och myndigheter yttrat sig över betänkandet och viss ytterligare utredning införskaffats, närmast avseende motsvarande för-

hållanden i utlandet, har inom finansdepartementet upprättats en promemoria över utredningens resultat, utmynnande i ett förslag till organisation av ett fortlöpande ekonomiskt utredningsarbete, företrädesvis till statsförvaltningens tjänst.

Enligt detta förslag skulle utredningsarbetet handhas av tre sakkunniga i nära samarbete med en nämnd, bestående av representanter för statliga statistiska verk, andra intresserade myndigheter och enskilda näringsorganisationer. Till de sakkunnigas förfogande skulle tillika ställas ett kansli, till sin storlek anpassat efter uppgifternas omfattning.

Rörande den närmare utformningen av ifrågavarande organisation anfördes i promemorian bland annat följande.

Medlemsantalet i den nämnd, som är avsedd att bereda de sakkunniga tillfälle till ständig kontakt med olika verk och organisationer, torde preliminärt kunna fixeras till nio. Önskvärt synes vara att erhålla representation för de tre statistiska verken och riksbanken, för arbetar- och företagarorganisationer samt för nationalekonomisk och statistisk forskning. Med nio medlemmar kunde — vid sidan av representanterna för socialstyrelsen, statistiska centralbyrån, kommerskollegium och riksbanken — i nämnden ingå ytterligare en representant för statsförvaltningen, två vetenskapsmän representerande nationalekonomi och statistik samt två representanter för sådana enskilda korporationer, som industriförbundet, arbetsgivareföreningen, landsorganisationen eller bankföreningen.

Av ledamöterna i nämnden bör en förordnas att vara ordförande samt eventuellt en att såsom 'rådgivande ledamot' av nämnden mera i detalj följa det arbete, som utföres av de sakkunniga. Ordföranden och den rådgivande ledamoten böra gemensamt ha det administrativa ansvaret för nämndens såväl som för de sakkunnigas verksamhet med hänsyn till utanordning av medel, kontakt med Kungl. Maj:t, med räkenskapsgranskande verk etc.

Preliminärt bör räknas med två eller tre sakkunniga, nämligen en som leder fortlöpande konjunkturundersökningar, en som ägnar sig åt speciella problem rörande utvecklingen på längre sikt och inom särskilda områden samt jämväl — ensam eller tillsammans med en tredje sakkunnig — biträder kommittéer och andra sakkunniga med likartade uppgifter.

De sakkunniga böra i regel äga akademisk lärarkompetens. För att man skall kunna förvärva lämplig arbetskraft, måste de sakkunniga under dessa omständigheter beredas något förmånligare anställningsvillkor än docenter, vilkas anställningsform i övrigt — eftersom de sakkunniga endast skola anlitas under viss tid — kan tagas till förebild. Det synes lämpligt, att de sakkunniga anställas på förslagsvis två perioder à fyra år med möjlighet till förlängning ytterligare högst två år. Huruvida de sakkunniga i avlöningshänseende och till sin ställning i övrigt böra vara jämställda kan betraktas som en öppen fråga. Visar det sig lämpligt att en av de sakkunniga gives chefsställning bör detta kunna ske. I så fall torde behovet av en rådgivande ledamot av nämnden bortfalla.

Som närmaste medhjälpare till de sakkunniga kan man tänka sig två eller tre assistenter anställda tillsvidare, dock högst på fyra år. Om de sakkunniga äro ekonomer, bör åtminstone en av assistenterna vara utbildad statistiker. Några speciella examenskvalifikationer torde icke behöva krävas; man skulle alltså icke upprätthålla kravet på exempelvis licentiatexamen.

Vid sidan av assistenterna böra de sakkunniga förfoga över tillfällig arbetskraft, nämligen dels amanuenser, dels kvinnliga biträden. Befattningarna såsom amanuenser kunna tänkas rekryterade med studenter, vilka utan

att äga större statistisk rutin likväl i sitt akademiska arbete kvalificerat sig för uppgifter av ifrågavarande slag och äro villiga att såsom stipendiater biträda vid utredningsmännens arbete.

De sakkunnigas självständiga undersökningar böra utmytna i rapporter. Dessa kunna lämpligen framläggas i dels en regelbundet — halvårsvis eller kvartalsvis — återkommande konjunkturöversikt, dels en skriftserie med monografier i speciella frågor.

Det vetenskapliga ansvaret för respektive publikationer måste åvila de sakkunniga personligen. Ingenting bör emellertid få publiceras annat än efter beslut av nämnden.

De sakkunniga skola beredas möjlighet att genom de olika verkens representanter i nämnden rekvirera material och materialbearbetningar; insamling och sammanställning av material torde nämligen, som redan antytts, endast undantagsvis böra ske annat än genom de verk, som hittills haft sig dessa uppgifter anförtrodda.

Kostnaderna för organisationen, fullt utbyggd, uppskattas i promemorian sålunda:

Ordföranden, arvode	kronor	1,800
Rådgivande ledamot, arvode	»	3,000
4 ledamöter av nämnden, arvoden à 6 kronor c:a 50 dagar (15 sammanträdesdagar; övriga dagar reserverade för läsning)	»	1,200
3 ledamöter av nämnden, arvoden à 12 kronor c:a 50 dagar	»	1,800
3 sakkunniga, arvoden à 9,000 kronor	»	27,000
3 assistenter, arvoden à 6,000 kronor	»	18,000
3 amanuenser, stipendier à 3,000 kronor	»	9,000
4 räkne- och skrivbiträden, genomsnitt c:a 3,000 kronor ..	»	12,000
Dyrtidstillägg c:a	»	5,000
Bokinköp och expenser c:a	»	3,000
Publikationstryck c:a	»	7,000
Hyra c:a	»	4,000
Summa kronor		92,800.

I den mån arbete utföres för olika kommittéers räkning, borde, framhålles det till slut, ersättning beredas anslaget för fortlöpande konjunkturundersökningar genom att medel dit överföras från vederbörande huvudtitels kommittéanslag.

Över promemorian hava utlåtanden avgivits av socialstyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksräkenskapsverket, kommerskollegium samt fullmäktige i riksbanken. En redogörelse för innehållet i dessa yttranden återfinnes å sid. 16—26 i propositionen nr 215.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

Behovet av utredningar i skilda ekonomiska frågor och rörande den ekonomiska utvecklingen överhuvud har inom statsförvaltningen kommit att framstå som allt mer trängande. En aktuell och ingående kunskap om konjunkturläget, som, om den än icke berättigar till prognoser, likväl bereder de för den ekonomiska politiken ansvariga tillfälle att bilda sig en uppfattning om de olika utvecklingsmöjligheter, varmed man har att räkna, är givetvis av stor vikt vid alla strävanden att mildra konjunkturväxlingarnas styrka. Men även till stöd för allmänna näringspolitiska åtgärder utan konjunkturrell in-

riktning är det värdefullt att äga tillgång till en allmän översikt över de ekonomiska utvecklingstendenserna, grundad på undersökningar vid vilka av olika institutioner insamlat statistiskt material utnyttjas. Ehuru den ekonomiska statistiken och den ekonomiska utredningsverksamheten i Sverige i huvudsak är väl utvecklad och lämnar synnerligen värdefulla bidrag till kännedomen om Sveriges näringsliv och dess villkor, saknas tillgång till en sådan sammanfattande, vetenskapligt grundad bearbetning av materialet.

Frågan om inrättandet av ett organ för fortlöpande ekonomiska utredningar till statsförvaltningens tjänst har aktualiserats genom ett initiativ från arbetslöshetsutredningen. I sitt slutbetänkande har nämligen utredningen föreslagit inrättandet av ett organ med uppgift att till de statliga och kommunala myndigheternas tjänst följa den ekonomiska och sociala utvecklingen. Utredningen har tänkt sig, att institutionen ifråga på begäran av exempelvis cheferna för finans-, handels-, resp. socialdepartementet, bankofullmäktige, riksgäldsfullmäktige, förlikningsmän i arbetstvister o. s. v. skulle göra de materialsammanställningar och undersökningar som påkallades. Institutionen har därjämte tänkts kunna utföra en fortlöpande analys av den ekonomiska utvecklingen och i övrigt sådant självständigt forskningsarbete, som befinnes nödvändigt för att den snabbt och på ett i sak tillfredsställande sätt skall kunna fullgöra begärda undersökningar. Utredningen diskuterar olika sätt att utforma ett organ för berörda verksamhet men begränsar sig till att föreslå, att möjligheten av en utvidgning och fastare utformning av den utredningsverksamhet som redan pågår inom riksbanken upptages till prövning.

Medan arbetslöshetsutredningen närmast synes ha haft i tankarna behovet av undersökningar till ledning för konjunkturpolitiken, ha sakkunniga för vissa utredningar rörande Sveriges ekonomiska läge i en den 18 december 1935 avlämnad promemoria pekat på en rad spörsmål av betydelse för den ekonomiska politikens utformning på längre sikt, vilka enligt de sakkunnigas mening syntes kräva ett mera fortlöpande utredningsarbete.

Ifrågavarande utredningsbehov ha, såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen, vitsordats i över arbetslöshetsutredningens förslag avgivna utlåtanden. Redogörelsen för de anstalter, som träffats i en rad främmande länder, vittnar om att samma behov att ingående följa den ekonomiska utvecklingen och dess tendenser på skilda håll gjort sig gällande.

Om enighet sålunda i stort sett kan anses råda i själva sakfrågan, ha skiftande åsikter däremot framkommit beträffande det lämpliga sättet att infoga den åsyftade verksamheten i statsförvaltningen. I en del av de i ärendet avgivna utlåtandena har förordats, att de nya utredningsuppgifterna skulle anförtros åt kommerskollegium. I andra fall rekommenderas anknytning till riksbanken. Jämväl en utveckling av statistiska tabellkommissionens uppgifter till att omfatta här ifrågavarande arbete har förespråkare. Vissa myndigheter föreslå, att verksamheten organiseras inom ramen av en självständig statlig institution. Slutligen har även en anknytning till Stockholms högskolas socialvetenskapliga institut varit föremål för diskussion. Dessa meningsskiljaktigheter synas tyda på att verksamheten endast med svårighet kan inordnas i någon redan bestående institution och snarast kräver ett samarbete mellan flera.

Som det knappast är möjligt att på ett område som det här ifrågavarande nå fram till en lösning av mera definitiv karaktär, utan att man prövar sig fram genom en försöksvis anordnad utredningsverksamhet, torde icke mycket vara att vinna genom ytterligare beredning. En lämplig väg synes i stället vara att i relativt fria former och i mindre skala träffa anstalter för fortlöpande ekonomiska utredningar. Härunder beredes också tillfälle att vinna

erfarenheter om den nya organisationens möjligheter att fylla en uppgift även med avseende å sådana ekonomiska utredningar, som uppdragas åt särskilda kommittéer och sakkunniga eller åt de statistiska verken. Ett organ för samarbete mellan dessa verk och med överblick över tillgängligt material och pågående undersökningar synes kunna biträda vid planläggning av dylika utredningar och bidra till en rationalisering av ett ofta splittrat och därigenom fördyrat utredningsarbete.

Av angivna skäl finner jag mig kunna förorda, att ett försök nu göres att genom ett självständigt organ tillgodose det av arbetslöshetsutredningen påpekade och av flertalet av de hörda myndigheterna vitsordade behovet av en komplettering av den ekonomiska informationen för statsförvaltningens räkning.

Beträffande organisationen av arbetet inom en dylik utredningsinstitution kan jag i huvudsak ansluta mig till det förslag som framlagts i den inom departementet upprättade promemorian. Delade meningar torde, med hänsyn till arbetets natur, icke heller behöva råda om att utredningsverksamheten bör anförtros åt vetenskapligt skolad arbetskraft, som utför undersökningar inom ramen av dem från olika statliga myndigheter anförda uppgifter i samma relativt fria former som kommittéer eller särskilda sakkunnigberedningar. Klart synes även vara, att utredningsmännen böra stå i nära kontakt med de statistiska verken, riksbanken samt enskilda näringsorganisationer. Ett ändamålsenligt underlag för denna kontakt erhålles enligt min mening genom den i promemorian föreslagna anordningen, enligt vilken utredningsmännen skulle samarbeta med och stå under inseeende av en nämnd med representanter för nyssnämnda verk och organisationer. Nämndens inflytande bör bidra till att trygga undersökningarnas objektivitet. Därjämte erbjuder organisationsformen garantier för verksamhetens självständighet. Ingenting synes vara att invända emot att arbetets självständiga karaktär framhäves genom att, i enlighet med bankofullmäktiges förslag, verkens representanter i nämnden utses av eller på förslag av respektive verk.

Till frågan om antalet sakkunniga, anordningen av de sakkunnigas kansli, formerna för de sakkunnigas samarbete med nämnden och likartade organisatoriska detaljfrågor synes det mig icke erforderligt att redan nu fatta slutlig ställning. Icke heller är det nödvändigt att på förhand definitivt bestämma antalet ledamöter av nämnden eller nämndens arbetsformer. Beaktansvärt synes mig det uppslag vara som framkommit i kommerskollegii utlåtande över den inom departementet upprättade promemorian, nämligen att antalet ordinarie ledamöter i nämnden skulle begränsas i förhållande till vad som föreslagits i promemorian och nämnden i gengäld förstärkas med extra ledamöter på sätt som skett i rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap.

Inom den ram vars grunddrag här angivits torde det böra ankomma på Kungl. Maj:ts prövning hur verksamheten i detalj skall utformas.

Till stöd för en beräkning av kostnaderna för en verksamhet av den art som jag här förordat har i den inom departementet upprättade promemorian framlagts ett förslag till fullständig organisation för det planerade utredningsarbetet. Av det tidigare anförda framgår, att detta förslag får betraktas endast såsom en plan för den nya verksamhetens utbyggnad under vissa förutsättningar. Ehuru kostnadskalkylen därför icke utan vidare kan läggas till grund för en beräkning av kostnaderna för fortlöpande ekonomiska utredningar, ger den dock en viss ledning. Med beaktande av i promemorian framförda synpunkter och med hänsyn till att verksamheten kan väntas komma i gång först efter en förberedelsestid, under vilken nämnden

tillsammans med någon sakkunnig närmare planlägger arbetet, torde medelsbehovet för nästkommande budgetår kunna begränsas till cirka 60,000 kronor.

Utskottet. Av propositionen framgår, att behovet av ett fortlöpande ekonomiskt utredningsarbete till statsförvaltningens tjänst tämligen enhälligt vitsordats av de sakkunniga myndigheter, som yttrat sig i ämnet. Jämväl utskottet är av den uppfattningen, att stora fördelar kunna vinnas genom ett dylikt utredningsarbete, icke minst genom rationalisering av det nuvarande ofta splittrade och därigenom även fördyrade arbetet å området.

Svårigheter synas emellertid möta att på ett tillfredsställande sätt organisera en sådan verksamhet med anlitande av redan befintliga institutioner. I propositionen har därför föreslagits, att verksamheten i fråga skulle försöksvis anförtros åt vissa sakkunniga i nära samarbete med en nämnd, representerande olika myndigheter och enskilda näringsorganisationer. Utskottet, som för sin del icke har något att erinra mot en sålunda anordnad organisation, har endast velat betona angelägenheten av att organisationen icke gives alltför vid ram samt att kostnaderna i möjligaste mån begränsas.

Av det anförda följer, att utskottet anser sig böra avstyrka bifall till de i ärendet väckta motionerna.

Under återopande härav får utskottet hemställa,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar V. Thams och Lindgrens samt herr Lefflers förenämnda motioner (I: 334 och II: 662) till *Fortlöpande konjunkturundersökningar* under sjunde huvudtiteln för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

Stockholm den 15 maj 1936.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 111.
